

Lisa 6. Tööstuse areng ja raudtee rajamine Paides 20.sajandil

20. sajandil oli Paide linn ikka veel põllumajanduslik väikelinn. Linna laienemist ja maakasutuse arengut 20. sajandi I poolel mõjutas kõige enam raudtee rajamine. Paidet läbis Türi-Paide-Tamsalu kitsarööpmeline raudtee, mille Türi-Paide haru avati esmakordselt aastal 1900. Paide-Tamsalu haru ehitamist alustati 1915. Lõplikult ehitati raudtee välja aastaks 1920. Raudtee rajamine tingis tööstuse elavnemise ja rahvastiku arvu kasvu, samas piiras raudtee asukoht maakasutuse arengut. Pärast raudtee kaotamist 1972. aastal kujunes trassi ühele osale Jaama tänav ning Viraksaare rabasse viinud haruraudtee tammile osaliselt rajatud Raudtee tänav. Lisaks raudteele seadsid jõed hoonestuse levikule piirid. Paide linna piiravad kolmest küljest jõed. Enim mõjutas hoonestuse levikut Pärnu jõgi, mis voolas otse Vallimäe nõlva alt läbi. 1954. aastal suunati jõgi linnast välja ja vana jõesäng täideti.

Allikas: Ekspertarvamus Paide vanalinna muinsuskaitseala territooriumil asuvate nõukogude perioodil ehitatud hoonete kohta. Koostaja arhitektuuriajaloolane Epi Tohvri.

Uue tänava äärde, lõigul Vaksali tänavast kuni Ruubassaare teeni, ehitati raudteejaama ning tööstusettevõtete lähedusse elamud. Raudtee lähiste eluhoonete ehitus oli 20.sajandil sagedas nähtus. Tööstusettevõtete piirkonnas Tööstuse tänaval (endine Heina tänav), asus tuletikuvabrik „Baltika“ (1912-1930) ja telliskivivabrik. Sellest ajast pärinevad tänaseni säilinud tuletikuvabriku tööliselamud Jaama tn 3, 5, 7 ja 9.

Allikad: Liin Türi - Paide - Tamsalu. Eesti kitsarööpmelised raudteed.

[<http://www.hansaco.ee/raudtee/?main=1&C=49&tlink=0>] (17.10.2008) 4 Pae, T. Sokk, H. Järvamaa. Loodus. Aeg. Inimene. Eesti Entsüklopeediakirjastus 2007.

Endise tellisevabriku hoonete rühmas alustasid tööd teraviljasalv ning metalli- ja ehitusremondi- töökojad. Samas kandis paikneb ka 20 sajandi algusest pärit parkali töökoda, mille järgi on nimetatud ka Parkali tänav. 1902. aastal avatud linna tapamaja laienes Paide Lihakombinaadiks. 1970. aastail ehitati Paide piimakombinaat Prääma teele.

1944. aastal loodi transpordiettevõtte Järvamaa Autobaas, mis asus endise vangla territooriumil. Ettevõttes alustati teedehitusmasinate tootmisega endise tuletikuvabriku hoonetes (hiljem ekskavaatoritehas „Talleksi“ tšehh).

Et märkimisväärne osa linna territooriumist tuli reserveerida tootmisettevõtetele ning transpordi- ja siderajatistele, siis hakkas linna kimbutama elamuehitusmaa nappus. Sellest

tingitult nähti 1974. aasta generaalplaani korrektuuriga ette 3-5-korruseliste korterelamute ehitamine, mis paigutati vahetult vanalinna äärealadele.